

A bukaresti Kritérium Könyvkiadó 1977-ben, Szabó Csaba szerkesztésében jelentette meg először a Zenatudományi írásokat.

Az 1980-as második kiadvány tanúsága szerint a szerkesztés fáradságos munkáját Benkő András vette át. Az 1983-ban kiadott harmadik kötetben már kielemezhető Benkő professzor szerkesztői alapállása: több, egymást keresztező szempontot sikerül dicséretes módon egyeztetnie. Eszerint a tudományos dolgozatokat tartalmazó gyűjtemény heterogén jellege nem hiányosság, inkább szükségességéből fakadó sajátosság. Ez a jelleg a témakörök sokféleségére és a dolgozatok színvonalának, hangvételének különbözőségére egyaránt vonatkozik. A kötet például műhelybetekintést nyújt a zeneszerzés titkaiba, de szakfolyóirat hiányát is pótolja. Ezért férhet meg benne Terényi Ede *Laudatio musicae* címmel Veress Sándor alkotóművészetéről közölt elemzése mellett Karácsonyi Péter közlése három kiadatlan Enescu-képeslapról. Ezért férhet meg egy kötetben Vermes Péter doktori disszertációjának *Egy szokványos harmóniafűzés — és ami mögötte rejlik (avagy a záróflexa dicsérete)* című bevezető fejezete és Nagy István három szubjektív hangvételű publicisztikai írása.

Benkő András a dolgozatok egy részét évfordulós súlypont köré sűriti. Az előző kötet Lakatos István munkásságára figyel, ez utóbbi pedig Nagy István előadóművészetét, tevékenységének rendkívüli jelentőségét méltatja. Angi István a kiváló kórusvezető művészetét elemzi (*Nagy István és a kórusművészet esztétikája*), Benkő András pedig *Hat évtized a zene szolgálatában* címmel „a tanítvány és kórustag hálójával, a munkatárs ragaszkodásával” pontos, hatalmas összegező felmérést nyújtja Nagy István munkásságának.

A könyvben szereplő tizenhét dolgozatot a szerkesztő különböző szakterületekről toborozta. Népzenei tárgyú Jagamas János írása a hétfalusi csángók között 1958-ban végzett gyűjtéséről; írását példatár egészíti ki. Almási István egy 1965-ös Maros megyei gyűjtőtűjtja alkalmával tapasztalt, ritka jelenséget vizsgál *Sorvegelyelés népdalainkban* című tanulmányában. Szenik Ilona román anyag közlésével nyújt betekintést a folklórkutatás egy specifikus területére.

Bartóknak hódol zenetudományunk — ez részben a kötet mottója lehetne. Bartók Béla *Cantata profanájában* szöveg és zene kapcsolatát kutatja Szabó Csaba *Jelleg és prozódia* című elemzése. László Ferenc a *Román népi táncok* című Bartók-művel kapcsolatos ismeretanyagot göngyölti fel, s toldja meg egy érdekes hazai vonatkozású adattal,

mely szerint Busiftia kérésére, belényesi vonósnegyese számára, átiratot készített Bartók közvetítésével egy Kodály-tanítvány, akit Lászlónak sikerült Gárdonyi Zoltán személyében azonosítania. Ez az állandó visszahívás, a hazai vonatkozások feltérképezése jellemzi a szerkesztőt és a szerző közös törekvését. Ezt bizonyítja Papp Géza *Philipp Caudella magyar táncairól* írt dokumentumfeltáró közleményének közlése is.

Benkő András másik törekvése, miszerint a munkatársak körét állandóan bővíteni szeretné, s földrajzilag is szélesíteni, kutatásra serkentve vidéki zenetanárokat is — a zenetörténeti tárgykör dolgozatoknál látványosan mutatkozik. Lakatos István *Szimfonikus zene Kolozsváron I.* című munkája Erdély zeneközpontját új oldalról világítja meg. Farkas Sándor írása Székelyudvarhely zenei múltját összegezi a Filharmonikus Társaság története tükrében. Thurzó Sándor Nagyvárad zenei életének XII—XVI. századi adatait gyűjtötte össze, *Nagyvárad éneklőkanonok 1199—1557* címmel.

Recenzióink végére maradt a kötet újdonsága, egy hangszertörténeti dolgozat. Dávid István Kolozsvár-Napoca műemlékorgonáiról készített gazdag illusztrációs anyaggal kísért számbavételt. Ez a dolgozat a kiadvány nyitottságát hangsúlyozza: várjuk a folytatást, orgonistáink összefogása révén, a hazai műemlékorgonák teljes felmérését.

LÁSZLÓ BAKK ANIKÓ

Tricy Abramovici és Bebe Bercovici a Diogenész egyik jelenetében

ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN

Bebe Bercovici

Nem mesélhetek bizalmas sztorit róla; csupán nézőként ismerem. Ugy is eléggé hiányosan. Emlékszem rá a Menahem Mendel, az üzletemberben, amelyben kis szerepet játszott Rudy Rosenfeld és Tricy Abramovici mellett, „mindössze” a helyzetrajz tartozéka volt, egyik pontosan kidolgozott, jól elkapott eleme; pillanatra sem tolokodott előtérbe. A jól képzett közkatona, aki nélkül fabatkát sem ér a sereg.

Aztán a múlt évad végén jobban szemügyre vehettem. A kíváncsiság vitt el a fővárosi Allami Zsidó Színházba, ugyanis Kaftánban és szmokingban címmel bemutatott hirdettek. A színlap kollázs-előadást ígért, amelyhez Bebe Bercovici készítette a forgatókönyvet Salom Alehem, I. L. Peretz, M. Nadir, D. Teitelboim és mások szövegeinek felhasználásával. Tricy Abramovici volt a táncmester és Rudy Rosenfeld a rendező. S ugyanők, Bebe Bercovicissal együtt, hárman, a játszó személyek is. Újra megbizonyosodhattam arról, hogy kisujjukban van a színpadi egyéni és általánosított valamennyi fogása. „Csupán” karakterformáló erejükért is sokan irigyelhetnék őket a szakmabeliek közül, hát még a mozgásukért, hát még az énekükért! De leginkább rálátásuk, szellemi készenlétük az irigyelni való; az az érzékenység és az az értelmi csillogás, amely hangjukból, gesztusaikból, egész jelenlétükből árad, ami színpadi kultúrájukat moz-

gasba hozza. Játékkukban egy színházi iskola vívmányai és egy nemzetiségi hagyomány legjellemzőbb vonásai, alapvető értékei testesülnek meg, élnek tovább; egy sajátos szemlélet jut érvényre, amely létkérdésnek, az emberi és művészi szabadság feltételének tekinteti a tisztánlátást és a sokoldalúságot, a színvonalat — és úgy ragaszkodik hozzájuk, mint a cselekvés, a létezés lehetőségéhez.

A Kaftánban és szmokingban egy közösség önmagához és a világhoz való viszonyát próbálta tisztázni múltat idéző, méltán fájdalmas nosztalgiával, a reménytelenségen átsegítő, az elme tisztántartását biztosító népi eredetű humorral és önróniával, sebeket gyógyító lírával, az igazság lelket erősítő kimondásával. Bebe Bercovici-ról kiderült, hogy mint színpadi rendező, kiválóan adagolja a színész totális megnyilvánulásához szükséges, szellemes és változatos színpadi helyzeteket, a kevés vonással is találon jellemzett, jellegzetes figurákat; s színészként, társaival együtt maximálisan ki is használja a létrehozott játéklehetőségeket. Az előadás az évad egyik tartós sikerű produkciója, nem telik el úgy hét, hogy ne játszanák.

Bebe Bercovici-nak nem ez az első ilyen, szerzői-színészi szereplése; a társulat sok kiemelkedő sikert, hosszú életű produkciót köszönhet neki. A Megéneklünk, Románia fesztivál legutóbbi rendezvényorozatán neki ítélt országos második díj Dumitru Solomon Diogenész, a kutya című darabjában nyújtott alakításáért, úgy érzem, e sokoldalú munkásságot is jutalmazza. Mert Bebe Bercovici jó volt a Diogenészben. Alakítása a lehető legtisztábban tört a darabban kitűzött cél felé, hogy a diogenészi szenvedéllyel és tekintélytiszteltől mentesen világítsa át az ember és a hatalom, az egyéni szabadság és a társadalmi lét sok emberellenes torzulástól terhes történelmi viszonyát. Alakításának árnyaltsága távol tartotta őt az egyszerűsítés veszélyétől, a cinizmus mai jelentésének — a semmit nem tisztelő, primitív agresszivitásnak — a Diogenész korába és alakjába való visszavetítésétől.

Bár nem itt a helye, mégiscsak elmondom: eléggé gyéren figyeljük egymás munkáját; a Zsidó Színház munkájáról szinte semmit sem tud a hazai magyar közönség, s hasonló a helyzet a szakmabeliekkel is. Pedig Tricy Abramovici-től, Bebe Bercovici-től, Rudy Rosenfeldtől és társaiktól volna néhány ellesni való. Lenyűgöző az a totális odaadás, amellyel társulatukat és a színjátszást szolgálják.

„Nézzé, én csinálom a magamét, aztán más, egyéb nem érdekel” — szól, és mindezt úgy mondja, hogy megtevesztően pozitív életfelfogásnak is tűnhet.

Igen, mindenki végezze (el!) a dolgát. Igen, ha mindenki elvégzi a dolgát, jobban élünk. Ha eddig is mindenki jól elvégzte volna a dolgát, és itt gondolhatunk pl. az üzemek anyagbeszerzőire meg az anyag feldolgozóira, gondolhatunk a növénytermesztő, állattenyésztő mérnökökre meg a farmfelőlsőkre, úgyszintén a gazdákra, állatgondozókra, valamint a kereskedelem ügyintézőire, üzletvezetőkre — ne soroljuk, hiszen a fősorolásban mindannyiunkra sor kerülhet.

Am ezzel az iparosmesterrel, régi ismerőssel valahogy nem tudok megbékélni. Végzi a dolgát. Jó, igen jó, de hogy a többi nem érdekli? Most nem akarok csupán a közösségi etikára utalni, de hát megkerülni sem lehet s szabad a közösségi felelősségtudatot!

— Lehet, hogy maga olyan szerencsés, kiverkedett helyzetben van most éppen, szorgalma s a körülményei révén, hogy megengedheti önmagának a „többi nem érdekli” fényűzését.

Am nézzük csak közelről a kézzelfoghatókat! Kétszintes téglaházat épített, alul ott van a garázs is, nem is üres, lomha nagy Lada szundit benne, mindezt tekinthetjük szorgalma eredményének, ám köve hiszem, hogy a mai világban maga meg fiatal felesége csak úgy hirtelen — két kisgyerek mellett, nagyra nőjenek! — összespórolták azt a pár százezer lejt, amibe mindez került. Ha jól számítom, ön nem lehet több harmincöt esztendősnél...

— Én sosem kocsmáztam...
— Én most az ön házában nem

meg vagyok vagyonellenőrzésen, annál is inkább, mert ön invitált a házába. És ha csak most ismerkednék, talán le sem ereszkedett volna a hűvös pincébe ezért a kancsó borért. De azért hadd kérdezzem meg: ebben a nagy vállalkozásban anyagbeszerzésben, nem segített senki maguknak?

— Apósom. Meg a két testvérem. S egyszer kalákkáztak az építésnél a munkatársaim.

Gyanakszik. Néz gyanakvólag a kolbász, kenyér meg a kancsó túró oldaláról, magam pedig kiengedek, „lazítok”, hátradőlve fölkapagok, s látom, hogy lassan ő is fölenged gyanúiból.

Igen, végzi a dolgát, s jól is végzi a dolgát a gyárban, tudom, azért lett teremtmester, kedvem lenne élére rakni még néhány példát, érveit a „ne bántásatok a köreimet” élettellel, s kérdezném — lám, most nem hangos szóval, hanem írásban meg is kérdem: hogyan fogadná azt az állapotot, melyben két szép gyereket a közösség kivetné magából? Ha elmaradna a vakációs gyermekváros? Hiszen azt is valakik szervezik, a közösség érdekében, valakik érdekében...

És mit szólna, ha a tanítónő fölszámolná a kis bábosok körét, ahova rajongva járnak a gyerekek, az övé is, a nagyobbik... Hiszen a tanítónő számára ez „plusz munka”, nem kötelező, nincs benne a katedrájában, a normájában... De — úgy látszik — a tanítónőnek szüksége van, hogy úgy

mondjam, erre a pluszra. Eg tudja, miért, ezekből a pluszokból — hadd túlozzak! — talán több minden szép dolog állt össze, mint a kötelezőkből. Aminthogy az a téglarakó kaláka is pluszmunka volt a munkatársak oldaláról nézve. (De hiszen ilyenkor ki gondol ilyesmire?)

És tudd csak hozzá a magad érveit, kedves olvasó, és ugyancsak hűvös leszen a mellkasunkban, főlbontván csontburkából a „többi nem érdekli” életelvet.

CZEGŐ ZOLTÁN

Kapun kívüli kapus

A szociológusok bizonygatják, hogy a mai társadalom — nemcsak a minálunk, nemcsak a szocialista rendszerben — eddig-élre sosem tapasztalt sürgetéssel követeli — épp az egyén(ek) érdekében — a közösségi cselekvést, az együtt-alkotást, az együtt-építést, az együtt való harcot. Kisebbség nagyobb (nagyiparban áriási) munkaközösségek védik az embert, de vas-törvényekkel meg is követelik az illeszkedést, az alkalmazkodást, anélkül, hogy az egyéni szuverenitást rombolnák. Legalábbis elméletileg.

A költő sikolya, hogy sokan vagyunk egyedül, épp a megtartó, mondjam: melengető közösség utáni vágyakozó kiáltás.

A szociológus érvel, az egyén érzi (a szociológus is érzi) a bőrén a közösség erejét, vagy épp az erőt adó közösség hiányát.

És mindemellett természetesen megvan az embernek ama bizonyos magánélete, mindezek mellett az egyén

„végzi a dolgát”, kis kertjében kapál-gat, ha épp van neki kis kertje, kedve, ideje s kapója. Az emberi kultúra egyik szörnyű víziója a Madách-i falanszter. Nem, nem ezt akarja a jö-zan közönség, Madách sem ezt akarta... De egymás nélkül sötétben vagyunk — egy másik kiáltás...

Hogy mindez engem miért érdekel annyira, hogy írógépbe panaszolom, tiltakozom? Eg tudja, azért érdekel-e, mert írok, vagy azért írok, mert így érdekel. Talán az utóbbi.

Évszázadokkal ezelőtt olvastam, hogy egy szelíd lelki cisztercia szerzetes meg a hegyek hónaljába elbújtatott kolostor szerény csendjét is megsokallta, főlhúzódott Bélapátfalva legeldugottabb hegyhajlatába, hogy csak istennek áldozzon, s özekkel, menyétékkel tárgyaljon, aztán egy október végi napon, fél esztendei önkéntes száműzetéséből, sirva könyörögte be magát az elhagyott rendbe: — Nem vagyok méltó, hogy a kapun belül engedjetelek, embertársaim, de annyit kérek, s ezt adjátok meg nekem, hogy a kapun kívül őrizhessem a falat, s hallhassam a ti emberi hangotokat, ennyit adjatok meg nekem, s boldog leszek véletek...

...Vagy nem is olvastam? csak én találtam ki? Olyan (szinte) mindegy. Csak szólni akartam, csak beszélgetni véletek, arról, hogy nem lehetünk „mindegy”-ek egymás számára. És még az is eszembe jutott a kolbász, kenyér meg az Izabella-szőlő-aromás kancsó innesső oldalán, hogy vajon a szomszédban lakó gyógyszerésznek küldött-e kóstolót ez az én teremestere. A disznóvágás — kollektív öröm.